

Ohulähing neljamootorilistega

Saksa jahilendurid võitluses ülekaatuka õhuvaenlase vastu

Sõda lõppes mõttes tulevõim tühjendat. 15. jaanuarist 1948 vastu õhuvaenlasele, kes tahab rühmata Saksa õhuväe. Ohutõrje õue tulistamine leekvõimidega tekitab pimedat taevajooni kohutava tulevõimiga.

(PK.) — Briti saareid stardivad Põhja-Ameerika pommitusüksused. Lõunamerekuul tõusevad nad kõrgemale moodustades eskadrid. Veel ei saa otsustada, missuguse tee nad valivad, kuid Saksa jahilennukite eskadrite juht annab kõigile oma jahilenduritele käsu väimise olla. Põhja-Ameerika Lääre-Euroopa ruttavad lendurid oma masinate juure, teatavad kiiresti oma väimiseolekust ja liiguvad lennukitega stardiradadele.

Kolonel, kes õhuvõitluses eriti silma on paistnud, valvab vaenlase liikumist. Põhja-ameeriklased püüavad oma kavatsusi varjata. Kolonel aga ei lase end täpselt. Ogeer, sest annab ta raadio kaudu stardikõnne eskadrite kommandoorile, kelle juhtnõu omakorda kõigile lennukite juhtidele vajalikud kaudu teatavaks tehakse. Ja ajal, mil Põhja-Ameerika pommitusüksus suure koguses lendab üle Kanali, saavad end esimesed Saksa jahilennukite grupid tõrjevõimide.

Mõne minuti pärast saab toimuma jahilennukite ja pommituslennukite kohtumise. Koloneli osutus raskelt jääda vaid pealtkuulajaks ja oodata teateid ning käsku, mis annavad talle ülevaate peagi arenevast õhulähingust. Tema ülesanne aga on esialgu täidetud. Mis ta oma jahilennukite kohalejõutimiseks teha võib, on tehtud. Kogu kõrgem juhtimiskomandant lõpeb esialgu. Esimesena rakendatud eskadri kommandoor on nüüd rühnaku juhiks.

Nagu lendav õhuparv, ilmub vaenlase pommituslennukite üks silmapilgile.

Kommandoor teatab sellest Saksa jahilennukite eskadri juhile ja käsuib oma grupe väimisele. Ajal,

mil seirub et vastane läheneb suure õhuarmadaga, mida kaitsevad kiired juhtuseniisid. Nõutid, valmib Põhja-ameeriklased kavalid, noore majori, peaaegu rühnakujuhataja. Ta teab, et ta oma lennukite juhtidele võib loota osavust, mis kuulub selle plaanu teostamise juure.

Vaevu 10 km kauguses vaenlasest, kinnitab kommandoori kõrgemad silma otsuse tabavust: Põhja-Ameerika pommitusüksus läheneb trepilaadse kindluse. Kujul juhtiv eskadri komandoor esimeses Boeing-40-tüüpi lennukist, mil ei ole kaasas pomme, kuid selle eest 30 üllaskest kuulipildujat ja huk suurtükke. Nende laskevõime plaanib kasutada. Pärast lennukite kõrgem eskadri sumati neljamootorilist lennukist, mil on kaasas pommid ja mille tõrjelavast on ennokõike suunatud paremale ja üles.

Vasemal läheneb alumine eskadri. Nende tõrje vasemal pool liikuvale alusele asetatud kuulipildujadega. Ja ainult veidi madalamal kui ülemine eskadri järgneva juhtiva eskadri pommituslennukid, mis lendavad peagu samuti kerkivas astmes. Neid pilab „akustiliste“ ahi, mis koosneb raskestirahvastatud pommitada neljamootorilistest masinast.

Vasemal üksus on hõlguv. Ule 150 neljamootorilise ja tohutu hulga jahilennukite loend kommandoor.

Kõrgemad saksa jahilendurid, kes on juba saavutanud 40 kuni 80 õhuvõitu, on tõrjevõim. Lühikesed käsed kommandoori poolt, ja eskadri lennukid raskelt taga. Peagu kõik lennukid purnevad õhus ja langevad põlvate paberitõrje alla rannikule. See on Saksa relvade mõju.

Kommandoor hüüab: „Rühmat! Edasi, edasi!“ Seokord sõstetab ta oma jahilennukite grupe Ameri-ka eskadri juhtidele ühtlasi. Need lendavad laiali, kuid ühinevad peagi jälle. Nad teavad, et nad nii kujutavad endele hõlguvate tulevõimide. Neel tulla aga mitu kuni. Ühest jahilennukist kommandoor oma jahilennukid rühnaku, seokord aga ait ühes.

Nüüd muutuvad vaenlase laskurid ja lendurid närviliseks.

Hirmunud meesilaparsena lendavad pommituslennukid laiali.

Samal hetkel, mil õnnestus vaenlase üksus laiali peasta, saab kommandoor lennukid raskelt taga. Tal tuleb võitlus katkestada.

„Vaenlase kannule jääda, ma tulen jälle!“

Saksa jahilennukite rühnak jatkub. Kolm, nelj ja viis korda tuleb nel vaenlase suuri masinaid rühnata, et siis üksikud eraldada ja hävitada.

Lendurid ühemootorilise saledas jahilennukis näevad end 40 m pikka ja viis meetrit kõrgest sõrmestatud kolossi, mis ühtlasi vee sageli veelgi rohkem mees. Pea-kataga, mille küljes raadioside-aparaat, mis saksa jahilendurite teiste lennukite ja masinaga ühendab, hingamismaski, langevarju ja ujumisvõrki varustatud, ees ja kõrval tohutu arv aparate, mille üle tuleb valvada, ja mida jahilendurid võivad, leida soodus rühnaku-põlvate, rühnata, talitada ja uuesti rühnata. Ja igaljuhul tuleb teatud ühtsuse.

Vastane võitleb joetatud osadega. Ta pommituslennukite töötavad lendurid, vastajad, raadiomehhanikud ja suur arv laskureid, kes üksteist

„Edasi, poisid, suruge nad tagasi!“

Järsu sõstuga ründavad Saksa jahilennukid vaenlase juhtuseniisid ja tekitavad nalle võitluses mees-mehe vastu mehed kaotusi.

„Kirendid, poisid! Pommituslennukid ootavad!“

Ikka ja jälle õhutat kommandoor oma jahilendurid. Kaheksa „Thunderbolt“ on juba üksteisest võitlust vaenlase pommitusüksuse peamassilivõimide suhtes, et kommandoor võib nüüd riskida raskema ülesandega. Ajal, mil ta mitmel eskadriiliseb kahevõitlusi jatkata, annab ta enamusel oma jahilennukist käsu vaenlasest eemaldada ja siis koon-duda.

Veidi hiljem on Focke-Wulf-lennukid moodustanud grupi. Nende eesotsas on kommandoor.

„Edasi! Need tahavad Saksaama kohale lennata!“

Suurima kireusega lendab kommandoor kireusega üksuse jahilennukite vastu ja tulistab ta põlema. Hajutatud lendavad grupid. Sekundi vältel näevad lennukijuhid, kuidas Põhja-Ameerika üksuse juhilennukid kandeplaanid purnevad ja kere põlvate koonedina sügavusse langeb.

„Õnnitlen kaheksakümenda ameerik-lase pühil!“

Hoolimata kõigist „trepiasteist“ keskendatud tõrjevõimide, tornavard Saksa lennukid üksuse keskale. Materjalilähing õhus algab.

Kangelt üle 1000 Põhja-Ameerika lendurid kaitseb end soomusplaatide varjus rohkem kui 3000 kuulipilduja ja suurtükiga.

Viis neljamootorilist pommituslennukit koos 70 meeskonnalihaga langeb vaenlase hooaia sügavusse. Peagu kõik lennukid purnevad õhus ja langevad põlvate paberitõrje alla rannikule. See on Saksa relvade mõju.

Kommandoor hüüab: „Rühmat! Edasi, edasi!“ Seokord sõstetab ta oma jahilennukite grupe Ameri-ka eskadri juhtidele ühtlasi. Need lendavad laiali, kuid ühinevad peagi jälle. Nad teavad, et nad nii kujutavad endele hõlguvate tulevõimide. Neel tulla aga mitu kuni. Ühest jahilennukist kommandoor oma jahilennukid rühnaku, seokord aga ait ühes.

Nüüd muutuvad vaenlase laskurid ja lendurid närviliseks.

Hirmunud meesilaparsena lendavad pommituslennukid laiali.

Samal hetkel, mil õnnestus vaenlase üksus laiali peasta, saab kommandoor lennukid raskelt taga. Tal tuleb võitlus katkestada.

„Vaenlase kannule jääda, ma tulen jälle!“

Saksa jahilennukite rühnak jatkub. Kolm, nelj ja viis korda tuleb nel vaenlase suuri masinaid rühnata, et siis üksikud eraldada ja hävitada.

Lendurid ühemootorilise saledas jahilennukis näevad end 40 m pikka ja viis meetrit kõrgest sõrmestatud kolossi, mis ühtlasi vee sageli veelgi rohkem mees. Pea-kataga, mille küljes raadioside-aparaat, mis saksa jahilendurite teiste lennukite ja masinaga ühendab, hingamismaski, langevarju ja ujumisvõrki varustatud, ees ja kõrval tohutu arv aparate, mille üle tuleb valvada, ja mida jahilendurid võivad, leida soodus rühnaku-põlvate, rühnata, talitada ja uuesti rühnata. Ja igaljuhul tuleb teatud ühtsuse.

Vastane võitleb joetatud osadega. Ta pommituslennukite töötavad lendurid, vastajad, raadiomehhanikud ja suur arv laskureid, kes üksteist

vastastikku abistavad. Kui üks neljamootorist lakkab töötamast, siis jääb järele veel kolm. Kui kaks purnatakse, siis on ülejäänud kaks võimelised pommituslennukit kogu vihma. Jahilennukid aga on üksikud lennukid.

Saksa jahilendurid on eskadri ja materjalilähingus. Nad üritavad võita USA pommituslennukite rühnaku küljele, kasutavad need ära, lähenevad vaenlase lennukile viisil lennukile, kistades. Kui neil ei õnnestu esimeste lasuvõimidega vajast surmavalt tabada, kui teda kontsentreeritult kaitstakse teiste pommituslennukite poolt, siis võitlevad nad seni meeskonna vastu, kuni viimne lendur on langenud.

Võitluse ligedus kasvab, mida kaugemale la suunas lendavad USA pommituslennukid.

Nende lennukite suurenemine ja ainult harva õnnestub tabatud masina meeskonnalihale pende-ladega langevarju abil maa poole. Peagu minutilise vahetusega langevad USA lennukid. Paljud purnatakse nende endi pommitide poolt.

Pärast kolmeveerand tundi kestnud võitlust maanduvad jahilennukid viimase tuga bensini ja tüütada purnamisgaasid. Viis leistik puidud, nende hulgas ka kommandoor.

Veidi hiljem maandub ka major. Ta oli võtnud ühe FW-190-lennukit, mis uuesti startinud ning hävitanud veel kolm USA pommituslennukit.

Nüüd jookseb kohale ka saksa mootorrattur. Major ja autojuht hüppavad autost välja. Kuid enne kui nad märkavad, on nad juba vangid võetud.

Aga kindral ei taha nii kergesti aljastuda. Ta jookseb, nagu jalad võivad, ühte aeda peitu. Kuid mootorrattur on kiirem kui 54-aastane kindral.

Kõikjal ei saa otsesõnu kõiki kolme viia Saksa liidusesse. Enne tuleb ära oodata vaenlase ägeda kahuritule lõpp. Üheskoos ronitakse kanalisatsioonitruusse ja alles tüki aja pärast algab teekond.

Samal õhtul toimub kindrali üle-kulamine Saksa diviisi juures. Kindral on kõrgesalviline, terviseist rõõkava, punase näoga. Ta on tegevuse õhvitser ja on pärast. Esimest maailmasõda Briti okupatsioonil ajal pool aastat Kölnis viibinud.

„I have been a damned fool!“ (Olin nendel lool) ütleb ta teatava huumoriga oma etevastatuse kohta.

Saksa sõdurid, kel see harukordne püük õnnestus, on ettenähtud vastuspunkti suurtükiväelased. Et neil miisugune tuge õnnestus, selle üle on nende tankisuuritükiväe patarid eriti uhked.

Vastasele saadeti peagi raadiogram, milles teatati, et nende kindral on hästi kohale saabunud ja et ollakse nõus kokkulepitud kohas ka pakk tema jaoks vastu võtta, et ta end veidi mugavamini saaks sisse seada.

Kuid vastust ei saabunud ja ka mitte pakki. Tõenäoliselt oli arvamist, et ta oma ülesannetuse eest peab nii mõnigi ebamugavast sõjavangide laagris.

Sõjakirjasaatja krahv PODEWILS

„Näri!“ karjatab ta siis, silmide langenud juukseid ühel üle pea vias.

Tüdrukü pokkeskade tõuseb kiire puna. Ka tema pool järsku midagi kohast ütleb.

Sel silmapilgul kerib Teesegi käsi lausa kui lõõgiks. Kogu klass on muutunud surmaväikeseks.

Aga enne kui laskataks oodatud lõõg, vajub tõstetud käsi uuesti alla. Poisi pikki keha peidub pisut ette ja kummardub. Värske, veidi veretu käsi haarab laualt tindipoti ja kallab selle sisu tüdrukule otse näkku.

Pajud nagu karjatsaksid, aga ometi ei tule kõrgelt suust aimuski häält, ni on ärevus nõrunud kinni kõigi kurgud.

„Tänuks Pompi poole!“ naerab Teesed kihlitud ja võikalt.

Ja kui ta siis pöördub ja visse poole suundub jõuliste, aga märksa rahulikemate sammudega, taganevad kõik otseski väimise eest. Ja valikus, mis äärmiselt tekis 3. klassis ja selle-otsas koridoris, käiks Teesed aga ühes.

Kui ta jälle jõuab trepist alla, on handvasksele muutuval terve see maajosa, millele ta on läbi kõndinud. Alles siis, kui väitaks, et järgi ühegi kinni prantsatav, seib uusi häält. Kuid need on sootuks aremad ja tagasihoidlikumad.

Saarsen seisab oma laua taga hetke nagu hõimpois. Siis pühitab ta mõlema käega instinktiivselt üle näo.

Sel hetkel puhkeb spontaanne naer. See on halastamatu ja karistav. See lõõgub tüdrukut piitsutav tunde hinge veel versemalt kui Teesed esimese.

Siis, märgates oma tündiseid käsi, süütab Saarsen järsku uksest välja.

Ta läheb poogu sama rada, mida ennist Teesed. Kuid ärsas händvaskuse asemel saadab teda mittevõja armutu naer, mis suures majas kajab poogu kõrvuti-kustavalt.

Ja ta on õhtul koomiline, sest muustast tündisest näost paistavad vaid heledad silmalõuad ja vihasid vilgu kiatus punane aua.

Pilkav malle lihtselt üle tüdrukut, kui ta tema ette selama jäänud poisi mõddab imestlalt ühtlasi.

„Seal, kus ta õige kohti“ vastab tüdruk silki teravalt ja rahulikult.

„Ka tahad järele minna?“

Teesed hingab raskelt. Näib, nagu oleks ta sõnu.

Ajal, mil lahing Saksaama kohale lendavate pommituslennukitega uutis ruumides jatkub ja lennukid üksteisest võitlusesse viib, lennukid üksteisest võitlusesse viib, lennukid üksteisest võitlusesse viib.

Koosolekul valiti algavale hooajaks klubi juhatuse järgmise koosseisu: esimees A. Teeder, juhatuse liikmed I. Reimwald, E. Pasmel, R. Kärsin ja A. Toom.

Klubi on korda läinud saada omaette kinnine liivlii koos ruumidega K. Pitsi 3. korrusel. Kõikjal kavatsetakse korraldada vasa-aid kursusi parimate asjatundjate juhendamisel. Eriti loodetakse klubi tegevuse juure tõmmata uisutamis-alaist huvitavad noori.

Kohtunikud registreerimisele

Nagu lähemal ajal tegevust asustavad eriliidud kõigi spordilaste, astuvad tegevust ka kohtunikke. Kuna praegu pole olemas olemist kohtunikke mingit ülevaadet, palutakse vastavate kohtunikke koguda elukutsesimiseks ringkonna spordijuhitelt kõik jagapalli- ja käsipalli- (võrk- ja korvpalli) kohtunikud registreerida. Tallinnas tuleks kohtunikke ja ka jahtand-likud registreerida RKP spordimeetris. Pärnu m. 10-8, täpsemalt keila 9-15 (tel. 432-19).

Riia—Danzig 6:3

Riia ja Danzigi vahel peeti põhjapärast esimest innavõistlust jaig-

palis Danzigi 6000 pealtvaataja ees. Riia saavutas teinud võidu 6:3 (4:2). Riia meeskonna tohiline ja taktiline püüetus paistis silma suuremas osas mängust. Lõpu-est oli pealtnähtav Danzig, kuid Riia tüübi vägevavastus saatis kind-lalt heida võidusisu.

Samas peeti veel Riia—Danzigi innavõistlust laumennis, mille sa-muti võitis Riia, luigi Läti mees-ter Štrams sai kaotuse Braunit ja Švirgšini Oronksit.

Soome poksjad Rootsi vastu

15. detsembril toimus Helsingis Soome—Rootsi poksimaa võistlus. Soome meeskonda on määratud järg-mised poksjad (selgusena on veel käibes- ja sulgkaas esindus): Hil-den, Piitilainen, Laaksonen, Lun-dell, Heino ja Koivunen.

Sportlikud kirjamegid

Rootsis kavatsetakse lähemal ajal müügile lasta uude kirjamegid, mis kujutavad üksteist nimekamaid sportlasi kõigilt aladelt. Kerge-jõustikuks esindajad markid Erik Lemming ja Gander Håga, ujula-Ad Arne Borg, suusajad Sven Utter-ström, maadlajad Ivar Johansson, jaigulajad Sigge Lindberg, kiriu-sutajad Ake Seyffarth, hüpsike-lajad Gills Gröfström, kuu tennis-sportlasi esindaks „Mister G.“, nagu teatavasti tennisvõimlajul nimeta-takse Rootsi kuningat.

MALE

Tallinn—Riia kurtumade malevõistlus lõppes Tallinnas võiduga.

Tallinnas Kurtumade Seltis korraldas 3. ja 4. detsembril Tallinn-Riia kurtumade vahelise male-võistluse, mis lõppes Tallinnas võiduga 7:5.

Riia Kurtumade Seltis poolt pandi võistluseks välja võistluskorraldus, mille lõplikult võitluseks on valjalt saavutada kolm võitu järjest või viis vaheldumisi.

Arulaid tõusis juhtimisele

Tallinnas kirmaleesivõistluse seitsmes üheksikurni andis jällegi võidu väiklameister Arulaid, kes sellega moodus seni esivõit-luste järvi juhtinud Randviirust ja asus ise juhtima.

Seitsmenda üheksikurni tulemused: 1. Arulaid 10,5 punkti 13 võit-maist, 2. Telve 9,5, 3. Randviir 8,5, 4. Törn 8, 5. Heina 7, 6. ja 7. Karring ja Elango 6,5 punkti jne.

Seltnes turniiri tulemuste kokku-juvett, kui arvestada igale võist-luse kolme parimini esinud turniiri tulemused, annab järgneva pildi: 1. Arulaid 29,5 arvetsuspunkti, 2. Randviir 29, 3. Törn 27, 4. Telve 25, 5. Rootare 24, 6. Heina 23, 7. Karring 20, 8. Puun 19,5, 9. Elango 18,5, 10. Rose 18, 11. Viit-tori 10,5, 12. Israel 7,5, 13. Kull 7, 14. Tepeks 4,5, 15. Tamn 4, 16. Kulamaa 1 arvetsuspunkti.

Tallinnas esivõistluse veerand-finaal

Tallinnas 1944. a. maleesivõistlus-tega tehakse algust juba nüüd. Esimesena korraldatakse veerand-finaalturniir üheksikurnil, milles võivad võistelda 3, 4 ja 5. klassi malelajad. Veerandfinaalturniir algab eesmaspäeval, 13. detsembril, kell 18.15.

P. Kerese võidud Helsingis

Eesti matusuudmester Paul Keres viib praegu võistlusmaale Soome. Helsingis sooritab ta kõige-paalt võistluse Soome malemeistri Kallaga. 35-külgiline partii lõppes Keres võiduga.

Pärast seda võitu sooritas P. Keres simulaanvõistluse 42 malelaja vastu. Soome paremaid malelajaid koosneva rivi vastu saavutas Keres 4½ tunni kestel 35 võitu, kaotas ainult nel partiid, kuna kolm rivi-malevast saavutas viigi.

P. Keres kavas Soomes on veel suurem võistluse seeria soomlaste vastu.

Randviir suur edu rivimales

„Ja ja“ ajakontrollijate rivi-malest saavutas pealkassi ma-lelajad Jüri Randviir, Hialeavil-son tulemusel. Ta esines malekoht-ladega konti rivas seas 15 malelaja vastu ja viigistas vaid üheksa partii (Idaranna vastu) ja võitis ülejäänud 14 partiid.

Enamuse partiidid Randviir võitis juba avangutsundumisi, kusjuures Randviirile tulid suuresti kasuks ta põhjalikud avangutsundumised teadmised. Viid-proviseeriks saavutas Randviir 96,8. Samas lõp-pes ühtlaval kiiresti — juba 1 tunni 35 minutiga.

SPORT

Kalevi iluisklejaate klubi oli koos

Neil päevil pidas spordiselts Kalevi iluisklejaate klubi pärast kolme-aastast ajavahemikku jälle kokku-tuleku.

Koosolekul valiti algavale hooajaks klubi juhatuse järgmise koosseisu: esimees A. Teeder, juhatuse liikmed I. Reimwald, E. Pasmel, R. Kärsin ja A. Toom.

Klubi on korda läinud saada omaette kinnine liivlii koos ruumidega K. Pitsi 3. korrusel. Kõikjal kavatsetakse korraldada vasa-aid kursusi parimate asjatundjate juhendamisel. Eriti loodetakse klubi tegevuse juure tõmmata uisutamis-alaist huvitavad noori.

Kohtunikud registreerimisele

Nagu lähemal ajal tegevust asustavad eriliidud kõigi spordilaste, astuvad tegevust ka kohtunikke. Kuna praegu pole olemas olemist kohtunikke mingit ülevaadet, palutakse vastavate kohtunikke koguda elukutsesimiseks ringkonna spordijuhitelt kõik jagapalli- ja käsipalli- (võrk- ja korvpalli) kohtunikud registreerida. Tallinnas tuleks kohtunikke ja ka jahtand-likud registreerida RKP spordimeetris. Pärnu m. 10-8, täpsemalt keila 9-15 (tel. 432-19).

Riia—Danzig 6:3

Riia ja Danzigi vahel peeti põhjapärast esimest innavõistlust jaig-

palis Danzigi 6000 pealtvaataja ees. Riia saavutas teinud võidu 6:3 (4:2). Riia meeskonna tohiline ja taktiline püüetus paistis silma suuremas osas mängust. Lõpu-est oli pealtnähtav Danzig, kuid Riia tüübi vägevavastus saatis kind-lalt heida võidusisu.

Samas peeti veel Riia—Danzigi innavõistlust laumennis, mille sa-muti võitis Riia, luigi Läti mees-ter Štrams sai kaotuse Braunit ja Švirgšini Oronksit.

Soome poksjad Rootsi vastu

15. detsembril toimus Helsingis Soome—Rootsi poksimaa võistlus. Soome meeskonda on määratud järg-mised poksjad (selgusena on veel käibes- ja sulgkaas esindus): Hil-den, Piitilainen, Laaksonen, Lun-dell, Heino ja Koivunen.

Sportlikud kirjamegid

Rootsis kavatsetakse lähemal ajal müügile lasta uude kirjamegid, mis kujutavad üksteist nimekamaid sportlasi kõigilt aladelt. Kerge-jõustikuks esindajad markid Erik Lemming ja Gander Håga, ujula-Ad Arne Borg, suusajad Sven Utter-ström, maadlajad Ivar Johansson, jaigulajad Sigge Lindberg, kiriu-sutajad Ake Seyffarth, hüpsike-lajad Gills Gröfström, kuu tennis-sportlasi esindaks „Mister G.“, nagu teatavasti tennisvõimlajul nimeta-takse Rootsi kuningat.

MALE

Tallinn—Riia kurtumade malevõistlus lõppes Tallinnas võiduga.

Tallinnas Kurtumade Seltis korraldas 3. ja 4. detsembril Tallinn-Riia kurtumade vahelise male-võistluse, mis lõppes Tallinnas võiduga 7:5.

Riia Kurtumade Seltis poolt pandi võistluseks välja võistluskorraldus, mille lõplikult võitluseks on valjalt saavutada kolm võitu järjest või viis vaheldumisi.

Arulaid tõusis juhtimisele

Tallinnas kirmaleesivõistluse seitsmes üheksikurni andis jällegi võidu väiklameister Arulaid, kes sellega moodus seni esivõit-luste järvi juhtinud Randviirust ja asus ise juhtima.

Seitsmenda üheksikurni tulemused: 1. Arulaid 10,5 punkti 13 võit-maist, 2. Telve 9,5, 3. Randviir 8,5, 4. Törn 8, 5. Heina 7, 6. ja 7. Karring ja Elango 6,5 punkti jne.

Seltnes turniiri tulemuste kokku-juvett, kui arvestada igale võist-luse kolme parimini esinud turniiri tulemused, annab järgneva pildi: 1. Arulaid 29,5 arvetsuspunkti, 2. Randviir 29, 3. Törn 27, 4. Telve 25, 5. Rootare 24, 6. Heina 23, 7. Karring 20, 8. Puun 19,5, 9. Elango 18,5, 10. Rose 18, 11. Viit-tori 10,5, 12. Israel 7,5, 13. Kull 7, 14. Tepeks 4,5, 15. Tamn 4, 16. Kulamaa 1 arvetsuspunkti.

Tallinnas esivõistluse veerand-finaal

Tallinnas 1944. a. maleesivõistlus-tega tehakse algust juba nüüd. Esimesena korraldatakse veerand-finaalturniir üheksikurnil, milles võivad võistelda 3, 4 ja 5. klassi malelajad. Veerandfinaalturniir algab eesmaspäeval, 13. detsembril, kell 18.15.

P. Kerese võidud Helsingis

Eesti matusuudmester Paul Keres viib praegu võistlusmaale Soome. Helsingis sooritab ta kõige-paalt võistluse Soome malemeistri Kallaga. 35-külgiline partii lõppes Keres võiduga.

Pärast seda võitu sooritas P. Keres simulaanvõistluse 42 malelaja vastu. Soome paremaid malelajaid koosneva rivi vastu saavutas Keres 4½ tunni kestel 35 võitu, kaotas ainult nel partiid, kuna kolm rivi-malevast saavutas viigi.

P. Keres kavas Soomes on veel suurem võistluse seeria soomlaste vastu.

Randviir suur edu rivimales

„Ja ja“ ajakontrollijate rivi-malest saavutas pealkassi ma-lelajad Jüri Randviir, Hialeavil-son tulemusel. Ta esines malekoht-ladega konti rivas seas 15 malelaja vastu ja viigistas vaid üheksa partii (Idaranna vastu) ja võitis ülejäänud 14 partiid.

Vanim Eesti asundus teispoole Peipsit

„Maakolk“ Lämmijärve käärus on Samolva eestlaste põline asukoht

„EESTI SONALE“ KIRJUTANUD TARTU ÜLICOOLI TEADUSLIK STIP. ILMAR ARENS

Seal, kus Lämmijärve kael Mehi-koorma kohal kitsaks, vaevalt 25 km laiuselt veevärk aheneb, paikneb eestlaste vanim asundus — teispoole Peipsit. Seal on vanimad eestlaste asundused, mis on jäänud tänapäevani. Seal on vanimad eestlaste asundused, mis on jäänud tänapäevani.

Sealpool veevärki asetses tükike Eesti — asundus Samolva eestlaste küla, tervelt seitses eesti küla.

Kui pärast Tartu rahulepingut ja optimeerimisele meid idapoolseid asundusi suleti, muutusid need sinna poole Peipsit järele suundunud eestlaste asundusteks. Seal on vanimad eestlaste asundused, mis on jäänud tänapäevani. Seal on vanimad eestlaste asundused, mis on jäänud tänapäevani.

„Välke-Eesti“ teispoole Peipsit valdus mit' keset kibedat ülesel- tustid ikka rohkem ja rohkem meelset.

Seda rohkem küsimusi, ärevust ning veidi kibeleavat uudishimul- mook mees, kui mõeldud su- vel sõjakultuur, tingimata võ- maldus astuda, naha ja poodi aastakümne jooksul umbekasvunud eestlase radadele.

Paadiga laevasõidulinnit Mehi-koorma kohal on kuni saagele jär- vesse vastustatavate uudest Hi- niva ninal vaid veidi üle küm- meetri ulatuv veetase. Siin maabu- des tuleb kahista mõnisaada me- rit lii sookilade ning üle kohati veeniredest lõhestatud pehme liiva, kuni siin algab ja kirdesse suun- duv tee algul jalgrajaks ning see- järele hobuteeks muutub.

Esimesena vilvad need rattajäl- jed läbi rannalt umbes 700 m kau- susele asetses vene kaluriküla Pnevno. Seal eestlaste maainia järgi nimetavad Hanivaks. Ent siin ei ole veel jällegi eestlastest.

Alles umbes kaks ja pool kilo- meetrit edasi, kui vaevasid, läbi porilõhestatud vilvad hobuse- jäljed juba kõvaks maanteeks muutuvad, algab see „Välke- Eesti“ või „maakolk“ — nagu siin- sused suikad seda ise kutsu- sid vaevalt ühe inimpölv ta- gasi.

Esimesena eesti küla (ee) si- meale on Lõuna, venekeelse nime- tusega Janovõ (Genovõ) Zahhodo. Kuid sellega ei ole veel siinse eesti asustuse tema eeldatavas kom- paktuses saavutatud — vaevalt pool km lõuna pool Janovõst, kus- lehelepaikuvana nimega vene lä- naviitlase Zahhodo eesti küla- de alal. — Sõnast siit 3 km eemal asetsesid Lõunaküla- (Lugu) kui Samolva asustuse vii- masest (sentrumist) lahutades.

Siin lüüab juba see päris „Välke- Eesti“. Eestlaste läbi peale teispoole Lõunaküla või Grivas (Vlassova Griva), Kazakova (Ka- zakovitsa), Kozlovaa ning Herko- vas — olgu viimases vaid üksik

1. Kõrvald külaasemele tagasipõrdu- nud asukas. Kokku elab seal asumisala praegu ligi 500 eestlast. Kõrgendikult- kuulust need külad kaugemas mi- nevikus Sereika valda Oudova kreisis Hiljem, u. XX saj. algul, moodustati Remda vald (eestlased: Remja), mille vallamaja asetses 21 km kaugusel siit rannalt.

Remda valda kuulus enne Maailmasõda ligi 1000 eestlast

— asudes osaliselt XIX sajandi tekinud asundustena nagu Kud- rova, Vetegra jne. siit kirdesse suunduva tee ääres. Üldse olid siinseid järvedekärrust asustatud vaid Peipsi — Lämmijärve — Pihkva järve kaldad ning Haniva ninal oli Remda Jammil jaama — Poi- na sihis suunduva tee ääres põl- lukõrgendikud.

Nõukogude ajal moodustati val- lad (volost) ümber vähemamõte- listeks külakondadeks (selsovet), ja siinseis loodi siia Samolva, kes- kuksa samanimelises sümboolas Peipsi kaldal. 1941. a. on Samolva selsoveti asemel loodud sama- nimeline vald — kuid „Eesti va- lde“ vallamaja toodi Lõu- kälasse ja vallavanemaks on Lõu- kälä mõlder — energiline eestlane Otto Peterson.

Samolva eestlastel on probleem omaette Või-olla tuleb neid tun- nistada vanimaks Peipsi-taguses, Või-olla aga vanimaks siinlind Eesti asustuskompleksi Sarmaa- tia laendikult üldse.

Rahvatraditsioon jutustab asustuse tekkest

Vanemate praeguselavate Samol- va eestlaste jutustused pühivad asustuse teket siduda umbes Põhjaajaga ja selle järgse ajastu pagendumisega teatavalt Lõuna-Tartumaa ja osalt ka Võru- maa aladelt. Sõnaga küla te- tustab 72-a. Hendrik Sohta et

kuuagis kauges minevikus on kolm talupoega kas. Rasinast või Rõpina kandist liie Lämmi- järve sõid eest siia põgenenud

Siis on Lämmijärve kael siin Mehi-koorma kohal olnud veel hul- ga kitsam, tulbi jõe lalune, ja ol- nud parvedega kergesti ületatav. Üht põgenikest nimetavad Märdiks, see rajanud siia „Märda“ talu, tei- sed toonud talukoha nimekena Eestist kaasa „Räma“ ja „Solna“. Veel umbes 90. a. tagasi koosnenud Solna küla nende kolme talu üm- ber koondunud kolmest „põl- sest“. Eestlaste poolne „Solna ots“ sel- vastu idapoolne „Märda ots“, ning Tšudskaja-Rudnitsa vene küla poolne „Räma ots“.

Kõik praegused Solna elanikud oleval põlviselt nende kolme mehe järeltulijad. Nimeid andmisel on praktiliselt kaalutud vaid kolm- me nimetust: tuletatud vene eri-variante, nii Solnast Solnik ja Solna Märdast — Märtson, Räs- mast — Rämson ja Rämmer. Vas- tavalt sellele jutustusele asineb praegu 40 perekonnaga külas ka vaid viis perekonnamise: viis pe- rikkonda Solnasid, seitsme perekonda Solnikuid, üksteist perekonda Räm- sonisid, viis perekonda Rämmerid ning kaheksat perekonda Märtso- ni.

neid. Seega näib Rämna suguvõsa olevat paisunud arvukaimaks, an- des kuuseist praeguselavate pere- rikkonda (Rämson + Rämmer), kuna Solna ja Märda omavad võrdseid ä kaksteist perekonda.

Luukälasse jutustab põline asukas, 71-a. Peeter Pukas: Ees- tlastel on siin nurgas asunud juba „maailma algusest“ saadik. Lõu- kälal asemel on aga olnud vaid üks eesti talu, mis on asunud ve- likommetri kaug pool, praeguse- vene küla Verhovie lähedal Rovja jõe ääres. Luukälal kohal on to- tal elanud „üksik venelane Kuna see on igatsenud kogu aeg järvele ja ühtlasi ka jõele lähemale, et kalu püüda — eestlane aga siia kõrgemale põllumaa, et vilja kasvatada. Siis on lõpuks „kotosed“ vahetatud. Sellest Luukälal asu- kast on hiljem tekkinud perekas küla.

Samast kuulud teise variandi järgi aga on Luukälal rajajaks sa- nud Lõunja (teiselgi järgi Meeks) mõisa teeneks Peeter Luu, kes juba mõisakujupa keel eest üle ve- sia põlismetsa pagend ja oma „kotose“ rajanud. See on toimu- nud vähimalt 4–5 inimpölv ta- gasi.

Kazakovas väidavad 73-a. Gustav Hänenberg, et pärast Rootsi sõda olnud siin. Kazakova kohal, maa tübi ja lage siis asunud siia kaks põgenikku Ees- tist: Käär Kääril mõisast ja Kä- ränd Kärrina mõisast. Nad olid mõisad kaotades, kune neid aga ta- hetud teisele härrale edasi müüa. Siis põgenenud nad siia „pakk“. Siia keset põlviselt metsa rajanud nad ühele mikerinnekule oma elu- paigad. Edasises põlvkonnas jähi- pidamisest Hiljem siirdunud vilja- kasvatamisele ja asustud metsa la- keestma.

Kõik praegused Kazakova põhi- elanikud peale viimaseid aegadeid Eestist juuresaunute olevat nende kolme. Kääril ja Kärrandil, järgi- nend Nimeid andmisel aga valinud oma teismused perekonnamise, et viidula segiminekut Kazakova küla nimetus on samade sil- kate järgi tekkinud kasaka ratsa- nikest, kellest pärast üht sõda mõ- nad jäänud siia elama, pärast aga edasi siirdunud.

Kõik praegused Solna elanikud oleval põlviselt nende kolme mehe järeltulijad. Nimeid andmisel on praktiliselt kaalutud vaid kolm- me nimetust: tuletatud vene eri-variante, nii Solnast Solnik ja Solna Märdast — Märtson, Räs- mast — Rämson ja Rämmer. Vas- tavalt sellele jutustusele asineb praegu 40 perekonnaga külas ka vaid viis perekonnamise: viis pe- rikkonda Solnasid, seitsme perekonda Solnikuid, üksteist perekonda Räm- sonisid, viis perekonda Rämmerid ning kaheksat perekonda Märtso- ni.

„Ma elan surmuis...“

„Ma elan surmuis...“

Ühel maal oli surmuis lütar ja ta seisis otse lapse hana juures, nütis ning hüüdis oma Džaina nime. Seal kosis äkki pimedusid hääl, mis ütles: „Keda sa hüüad, ema, keda sa leinad? Aastatuhandete jooksul on siia palja mäetad ka- helakümneid mil tuhat Džainat“. Nii jutustab maa legend.

Surm on surmuis mälav, palju surmuis on elavate oma. Vägev on surmuis mälav.

Surmuis on küll meid suurest lah- kumise, aga nad igatsenud tagasi- olnu. Nad tahavad ühe mehega elada, nad tungivad vähimalt meie mälestustesse, meie unustadesse. Ja nad on asunud ning võime- sad, „Surmuis valitsevad“ ütleb tuntud hiinlaslane kirjanik.

Teipoolest, nad valitsevad. Ja na- gu elavate eest, on peadegi hilgas- häd ning talu valitsejad, tihane- ning hirmuvalitsejad.

me Suur-Ida-Aasia veel praegugi kaugelaugutuse kõrval jumalatei- luse, mis oleks on arenenud esime- sest, nagu see Euroopas oli juba aastatuhandeid tagasi.

Kui me siin kõneleme kange- lastest, siis mitte ainult sõjasange- list, vaid ka vanimadest. Need kõik on meile eeskujuks elu- lis, kuidas me peame elama, ja sa- gelis ka selles, kuidas me peame elama.

Meie ei tohi hääbi teha suurte surmuis, me peame hoolitsema selle- eest, et nende toodud õhviid ei ole- kaks. Meie ei tohi neile aga ka hääbi teha selle suhtes, et me neid järgijana mehaaniliselt, mõlma- ta.

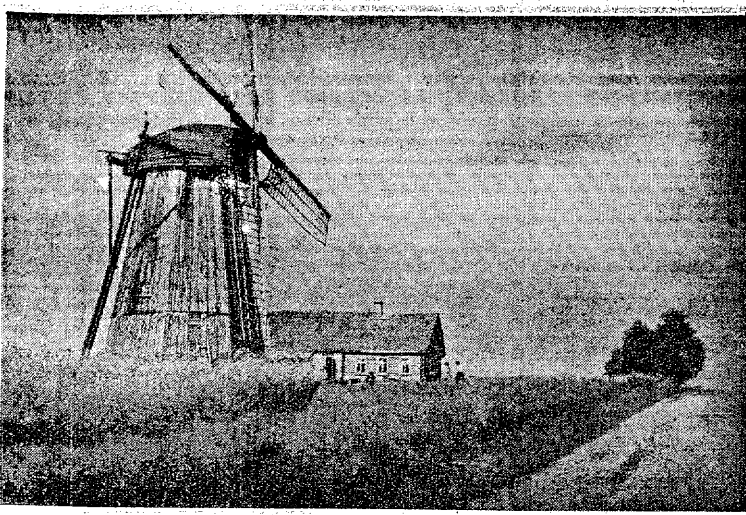
Meie ei tohi hääbi teha suurte surmuis, me peame hoolitsema selle- eest, et nende toodud õhviid ei ole- kaks. Meie ei tohi neile aga ka hääbi teha selle suhtes, et me neid järgijana mehaaniliselt, mõlma- ta.

surmuis, siis vahetevahel peame meenutama neid teisi, suuri ning suurimaid, keda enam ei ole, keele- samunde kōla me enam ei kōnele. Tõnuameest üksi ei piise, me peame ise ka midagi tegema selleks, et hiljem oleks teistele põlvde- põhjust meid tänuksõnaga mäles- tada. Meie ei tohi muuta mine- viku parasilisteks — ei üldislikult, ega rahvad. Kui me ei tohi jätta puhkama oma looberele — kui meil niisuguseid on, siis veegli vä- hemal määral tohime seda loor- berit, mis on meile olnud, meile esivanemile, meile esivanemile.

Surmuis valitsevad. On hea, kui võid endale ise valida valitseja, kes võiks sulle olla eeskujuks. Aga igamees, keda siin ei anna. Kuulua esivanem, siinpaikstov oma need tulevad leevendat eeskujuks ning mõõdukaks, mille järgi hakatakse mõõtma nende järeltulijaid. See aga võib sageli muutuda raskaks koormaks sellele, keda võrreldakse eeskujuga, nii raskes koormaks, et sellel ei oleks varistatust.

„Häda sulle, et oled pojapoegi- tüte Goethe „Faustit“. Teiste sõnadega: „Häda sulle, et oled po- japoeg. See küll on äärmiselt jahu- me kōne. Nii mõnigi geniaals- mehe elugaoluks peeg vōi poja- poeg elab ainult mõnigi varjupa- kas, ajal kui ta jaa vōi vanuse- sarak veel täis valitsev, kuigi ta on surmuis. Nüüvõit valivad surmuis tappa elavaid — ilma et nad seda tahaksid. Ima et nad sellest midagi aimaksid.“

Ag mika kõnele niisugusest on, nēdēt sūlkest järelelüljalat ning perijast, kui aeg-äärane sur- muis nagu Michelangelo ühea oma sõnaga räägib: „MA ELAN SURMUIS!“

Tuuleveski Luukälal — tänapäeval mõlder — Samolva vallavanema Otto Petersoni elamu

Ajaloolised kinnistu- sed peegeldavad mineviku- võitlusi

Mitte ainult 1240. a. „jäälabin- gule“ Liivi ordumeisteri ja Nov- gorodi vürsti Aleksander Nevski vahel ei ole Samolva rannad ajal- looliseks panoraamiks olnud, vaid rohke kinnistumiste, eriti hauakärbaste ja kalmete ole- masole näitab, et nende paki- kondade pärast on minevikus kõrgendatud ning mitmeid suun- datust linnud võimude vahel võideldud.

Sellised matusepaigad — kääpad — asuvad:

Lääne poolt tulles vastu Mehi- koormast Haniva nina ja Pnev- ro (Haniva) küla vahelisel rannaribal. Rahvajutu järgi peetud siin strateegilises punktis mitmeid agadelt suuri lahinguid. Kaevamisi siin käibastes ei ole teostatud, kuid kärbaste lähedalt tuiskliviast on juhuslikult pēva- valgele tulnud inimluid, nuge ning mõõku.

Raavja (Rovja) kabel — Sol- ja Putkova vene küla vahel. (Eestlased: nimetavad Putkovat analoogiliselt Rovja jõe Raav- jaks).

Suuresäärte kabel — Sol- na küla juures. Olevat samuti na- gu eelmise Rootsi sõja aegne ma- tusepaik, kuhu hiljem ka siitviit- elanikkonna oas on teostatud juurimistamisi. Kaevamisi ei ole siin teostatud.

Samolva kääpad — Samol- va küla juures. Rahvajutu järgi olnud siin kaevatud ja vilasseid võit- lusi, „Lõunakülä“ linnuse pärsas, — veri ulatunud põlvni jne. Nõu- kogude ajal on siin 1934. a sügisel

teostatud kaevamisi ja 15-päevase otsimise järele leitud kaks 50x30- sm kasti, neist ühes paberid ja dokumendid, teises rahad. Kohal- liltki linimest ei ole keide ise ole- kasti linnud — järele ei ole ke- dagi lastud ja asjad võideld autoga kiiresti kohak ära.

Kohalik „linnuse Kobõlje Goroditsk“ aetsest paikkonna põhjaltsus, Peipsi järve kaldal, 14 km Samolva külast. Siin otse vetepiirilt algab Lõuna-Tartumaa gendvalla ja Pihkva provintsi ma- maalpoolest kontiure ei ole vi- liselt märgata. Siin linnuseaemel aetsest praegu ruumikas vene kir- rik, preestrimaja ja veel paar- kolm elamut.

Vanasti olnud siin vägev ja ri- kas linn, kellele kogu ümbruskon- na külad allunud. Kelle linnus

sin algsest aetsest, selle kohta puuduvad rahvasuus andmed. Ees- tlast nēdēdavat palja „Lõunakül- lise“, viites et see on vanema ni- mi. Venekeelse Kobõlje „Goro- diške“ on eestlaste tõendit tekkinud asulad, et rootslaste pärast kindluse alistamist ja hävitamist on siinolevas vene kirikus hoitud hobuseid — sellest siis „mära“ linnus.

Siin kohal pealetungiv Peipsi on linnus ja seal aetsevat vene ki- rikut kahe korral suundunud niiku- ma sisemaa poole. Selle algu- asukast olnud praegusel Gorodetsi saarel, üle 2 km rannast eemal: ka kindluse ja kiriku teine asu- kohi on kõrgajubastikuna u. 800 m kaugusel Peipsist märgatav. (Järgneb)

Teater ja muusika

Kaks kadunud päikest

Võiks ütelda: sama näidend ja selle kaks erinevat lavastust, kuid ei saa täiel määral nēdēt sadegi nende „Kadunud päikest“ kōl- mi esietendust samaaegselt Ees- tonias ja Vanemuises. See on oli eelkõige autori teket, mille Ees- tonias kuulud sõnastus ei katnud Vanemuise oma ja mille puhul oli tunda, et autor oli esimese tarvis sõnastust tulbist sobivamaks ko- pondanud, oli lisaand ja kirjapõ- kune telesa seavast viilendud ü- tisedelt nēdēt, nagu autori esialgne teket seda andis. Nii et juba au- tor ise ei pakkunud võrdseid lähte- kohti, kummagi „Kadunud päikest“ lavakunstlasteks eesluseks, arvesta- mata lavastuslikku ja märgulist- se, mille kõik kokku andis kaks erinevat „Kadunud päikest“ Tartus ja Tallinas.

Oleas tutvunud kummagi näi- dendit lavastusega, tundub üldmõ- jena, et Estonia lavastus juurdub palju tugevama realistlikul pinnal, nii et romantiline ammugulise- tundus seal seadivõrd romantilise- naga ta seda on Vanemuises. Vii- mases tundes pimedustööndis li- statud prolog, mille allegooria ta- suta rahvustele äärmiselt siin, ja junnepakutud vahe- ja saatemu- sika vilvad juba isegi pealtvaataja- kulajale eemale näidendi realistli- kust tunnetamisest, mida omalt poolt aiva süvendab näitlejate märg. Võrreldes vaid armastaja- paare Karm-Võhu Estonias ja Ruu- bel-Otsus Vanemuises. Kulvõrd erinevad näidendid ühed ja tei- sed Leemeti ja Ebe kujul!

Karm, juba väliselt etteahdasem talupoeg, võitis oma märgu almu- talupoeg sentimentaalsust, ligi- sest tunnetatavalt ja see, mida Vanemuise Leemet endast mõnelgi korral „välja“ tundis, jii Karmi juures pidama ta mehisuse taha. Kui Ruubel-Leemet rohkem tundis, ütles ja kannatas, siis oli Karm Leemet enam inimene, enam talu- poeg, kelle tundus ei kipunud jät- tuma ka raamatit loetud ja jät- tuda ruumi mõistusele ja ü- tised rummi mõistusele.

Raske on ütelda, kumb Ebe rohk- tem tundis — L. Võhu Estonias või V. Otsus-Teffel Vanemuises, kuid siigavam kindlasti neist oli Võhu-Ebe armastus, tõsiem ja mõistlikum. Ei olnud vaimne Ebe rohkem „eest-ära-joostmist“ ei rohkem „protsesside“ aga viist rohkem „protsesside“ Võhu Ebe oli sõnakuulne, oli ühe oma sise- muses ja tõsiem.

Erinevus oli teatrigi osaliste teatritamisi.

Nii oli R. Tarmo Omandi Tanvi märgus ja viilendust rohkem jä- reltulvatud ning väiksest agulast ta seda andis Põder Vanemuise laval. Sellest hoolimata meeldis Põder aga lihtsalt sama võrra nēdēt, et ta rääkis Eestlase nēdēt, ja viilendust rohkem jä- reltulvatud ning väiksest agulast ta seda andis Põder Vanemuise laval.

Ka Vanemuise puhkuvteatrist Olla Marast oli saanud Estonia laval enam inimene, enam vaku- luvana, tõttar ja enam viiliseja Kõlme-Ebele. Tiheda armukadeduse kõrval oli neilki hõlki, mis selle eel- litud ennet lihtli kujukalt ot- hutada. Estonia lavastuses meel- dis, et lavastaja (või autor?) ei lasknud Olla Marat vilmasel pil- del enam veel kord katetada Le- meti eesolevõimust. Tundub, et see tuli kasuka diidise tegevus- õhtusele.

Osalist kõrvaltagem veel kaht- Tidekult. Koostik töid ju mõle- mad muu tolmama selka, kuid sellegipoolest mõjusid suurelkuud ühtlaseks erinevat. Kui A. Jõgi oli Tallinnas tulbist takumata, aga hiljand eriti oma arukuse- vähimast väliselt, siis mõjuis V. Kurgi Vanemuises antud Omandi sulane kuidagi intelligentsama ja rahulikumana, kuid võib-olla ka vähem realistlikuna.

Märgulise külje kõrval oli tun- duvat puhtlavastuslikkegi erine- vusi. Nii riivas õige tugevasti Vanemuise lavastuse üldkomposi- tsiooni näidendi seitsmenda pildi kirjamine, mistõttu ettekanne se- dale kujunes Vanemuises seis- me- ja Estonia kaheksapildiliseks. Tähtendatud kirjamine oli ka- ku juulijuu tegevustiku- seil, kuid ometi on ta selle tihk- luse näidendi kompositsiooni, mis pāseeb mõtle siis, kui jätta nēdēt- tatud üksikpilt Leemeti otsingute- teekonnast kujuteldavalt lava taha (nagu me seda nägime Vanemuises). Seepärast tundub, et lavastaja on siin süvendanud veel juba niigi näidendi olemasolevat proportsio- nide vastu paustamist.

Üksikpildid mõlemat „Kadu- nud päikest“ kõrvaltades leidub la- vastusis palju, mis oli siin nii, seai teisiti.

Õige tunduvalt erinevad kummagi lavastuses mõrvasseid. Nii näi- oli see Estonias esitatud hoopis ju- genialt. Lasti foorit mõõgusale rohkem pūttavat taga ajada, lasti Ebel kivistara taha kōmestada ja sellele järgnevas pildis toodi laipki lavale. Vanemuise lavastus oli jäänud siin tegevuse enam kuulisseid varju ja kuulud vaid hāāli ja hāā- juput (rohkem kui Estonias), mis juhtusid märkides. Estonia tege- vuse enam lavale toomine liias kahtlemata dramaatilist ettekan- det, kuid mõnevõrra eetikoni oli ka Vanemuise neljanda pildi lõpp pimedusest kerkivate tõrvikutetega ja süüdistat otivate ähvardustega.

Traagiliste momentide rõhutamine kõrval ei jätud Estonias kasuta- mata võimalust esimeses pildis toru- pillimeest otsest lavale tuua, selle asemel et ta märgu eemalt külle- noortele kuuldas võrdemisi täht- suse etteastet, selle rambivalguse toomine, mida oleks olnud võimalik ka lava taha jätta (nagu see Van- emuises toimus). Ja selles mõttes tegevustiku lavale kontsentreeri- mine meeldis enam.

Veel mäitliksti Omandi Tanvi ja Leemeti erinevad tasakõikumisi kahe lavastuse vilmases vaatuses. Ühes lavastustis tundus mõistus küllalt tugevana, et ahlastada tun- net, teises tunne liia „õnne“, et- tade mõistus. Tuleb küll ar- vata, et mõlemal lavastusel oli siin- bils siin rohkem ühe või teise õi- gisus, nagu me seda laval nägime, sest on ju lavastused siiski üpris erinevad oma põhiladit.

Ja kahegugune mulje jātib peit- vatajalegi sellest A. Märgu nēdēt- dendid: kaks lavastust — kaks „Kadunud päikest“.

K. K. K.

KULTUURIELU

„Ristitud“ Gustav Suitsu juubeli koguteos

Gustav Suitsu 60. sünni- päeva tähistamiseks annab „Noor Eesti“ kirjastus välja eeliseva asu- ta alguseks koguteose. See ilmut- pealkirja all „Ristitud“. Ja selle koostajaks on J. Roos. Peale tema kuuluvad toimetuse veel Fr. Tug- las ja R. Põldmäe.

Koguteos koosneb uurimuslikest „Ristitud“ ja meenutustest, mil- lest ühe osa kirjutas G. Suitsu elu ja tegevust, teine osa aga mitme- suguseid G. Suitsu mitte seeses olevaid kirjanduslikke teemasid. Koguteos tuleb umbes 350-ld. ja selle sisus on ette nähtud:

Saatesõna, A. Kallase luuletus „Runon linnu“ ning artiklid, J. Roos: G. Suitsu nooruselu ja -töö, A. Sang: G. Suitsu luuletajana, A. Annist: G. Suitsu kirjandusteadus- lik tegevus, A. Saareste: G. Suitsu sõnavara, A. Tuulse: G. Suitsu ja Eesti kunst, V. Ernits: G. Suits ja elu, A. Meelam, M. Metsanurk: Ta kirjib oma kusest, Fr. Tuglas: Kõhane, A. Kallase luuletus: A. Kallase G. Suitsust, B. Linde: Gustav Suitsu 60. sünnipäevaks, D. Paigi: Professor või hudeitaja? Mälestusi ülikooliajast, K. Laagus: G. Suits ja ta lüule minu mäles- tustes, J. Vahtra: Kokkupõrked G. Suitsuga, O. Luts: Noor, pole vigal Eegs..., ja A. Palm: G. Suits- su töde „biograafia“.

Koguteose teises osas on sisustus järgmine:

R. Põldmäe: Christoph Michael Königssee ja Lõuna-Eesti ven- nastelõugud 18. sajandi kolmandal veerandil, A. Annist: F. R. Kreutz- waldi muinasjutude kritika, K. Laugaste: F. R. Kreutzwaldi „Rei- nader teatrite“ näidendi eest ja all- kaitse, A. Ueda-Põldmäe: L. Koi- dula „Kroonlinna müstika“, E. Lau- gaste: August Kitzbergi humor, L. Tohver-Raud: E. Viide omaste ja ühe kaaseguse mälestused, F. Puskos: Eesti raamatute nimest- kud 1917. aastani, L. Vaganay: H. Reutlinger balt-printsessi kirjand- kuna, M. Kampmaa: Mälestusi Isak- kusest elust ja avalikust tegevusest Eesti kultuuripõlvkonnas, ja K. E. 508: Mälestusmärkmeid Ju- han Liivilt.

Autorikaitse ühingu peakoo- olek 19. skp.

Eesti Autorikaitse ühingu pea- kooolek toimus pühapäeval 10. skp., kell 10 hommikul Tallinna konservatooriumi ruumides, Vaba- demajaks 4, mille tuleval pühapä- eval, nagu meie selles lehes eelkõm- bel teatati.

Kuressaare teater annab ring- reisuetendusi Saaremaal

Kuressaare teater, mis alaliselt töötab Kuressaare linnas, kus ta an- nab nädalas vähimalt kolm eten- dust, on võtnud oma kavva ka an- da pdeval võõrusetendusi kogu Saaremaal. Seni andis Kuressaare teater ringreide jooksul plevas ühe etenduse, kuna nüüd teater annab juba pleva jooksul Saare- maal kolm võõrusetendust, mis Ku- resaare teatri ajaloo on enam- kord saavutuseks. Teater annab võõrusetendusi kahe trupiga.

Esimese rahvuslik kultuuri- konverents Soomes

Läinud laupäeval toimus Helsin- gis Soomes esmakordselt korralda- tud rahvuslik kultuurikonverents, millest osa võtsid kõik Soome kul- tuurielu juhtivad isikud. Konve- rentsil viibisid ka Soome riigipre- sident Risto Ryti ja valitsusliikmed.

Konverentsi kokkuvõtmise mõtte algatajaks oli Soome kultuuri- fond, mis asutati 200 000 välkese- summisest, kõlgi rahvakultuureid pärinevat annetusest kuue aasta eest ja järelevaldeks Soome rahvus- lise kultuuri edendamise kand- jaks Soomes.

Esimese Soome rahvusliku kul- tuurikonverentsi avas Kirjanike ühingu esimees ja Euroopa Kirjanike Liidu viitsepresident prof. Koskennele.

Nüüdse peale kavatsetakse sel- lelaadilise rahvuslik kultuurikon- verentsi korraldada igal aastal.

Suri saksa-rootsi kirjanik Adolf Paul

Hiljuti suri Berliinis 80 aasta va- nuses tuntud saksa-rootsi kirjanik Adolf Paul.

Adolf Paul sündis Rootsis, Bro- mōs, 1863. aastal, kust ta siirdus noore meheina Saksamaale. Adolf Pauli kirjaniku peatõhus seisu- tusele on komöödiad, kuid ta sulist on ilmunud ka terve rida romaane. Kadunud tuleb pildida isegi oma- moodi teesumaks saksa drama. Kirjanduses, eest tema tekitas murg- tungi tõiste draamide kõrvaleliti- lusega, hakates viljelema lõbusa- lommusemat draamaaliti — last- märgu ja komöödiat.

1902–1907. a. vahemikus ilmus Adolf Paulilt seria „Heroldised komöödiad“, mil terve rida häid ko- mödiad, nagu „Taavet ja Koljat“, „Võitluse“ jne. „Tiger“, „Päba Helena“ j. Üksiklõikidest ilmu- nud on tihedamad „Kuradikirik“, „Hille Bobbe“, „Ärvardeus“, ja „Lila Montez“. Tema romaanidest parimateks tuleb pildida „Tantalan- na Barbartine“ ja „Välkese Chicago pörgus“.

Oma loomingu, nii ema- kui isa-kaaslaste, on Adolf Paul